

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-80>

УДК 65.016

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ENTERPRISE DEVELOPMENT MANAGEMENT AS A NECESSARY CONDITION FOR ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Воронько-Невіднича Тетяна Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2427-7218>

Коваль Олександр Олександрович

здобувач вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2088-7302>

Колода Оксана Федорівна

здобувач вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5618-3526>

Voronko-Nevidnycha Tetiana, Koval Olexander, Koloda Oksana
Poltava State Agrarian University

Стаття присвячена актуальним питанням визначення сучасних підходів до забезпечення сталого розвитку підприємства. З'ясовано сутність категорій «розвиток» та «розвиток підприємства». Досліджено характерні риси розвитку суб'єкта господарювання за сучасних умов. Розглянуто теорії розвитку організацій тощо. Визначено, що сьогодні українським підприємствам необхідно формувати систему управління підприємством на засадах сталого розвитку. Оскільки дане управління сприяє забезпеченню фінансової стабільності, конкурентоспроможності та результативному функціонуванню на ринках, а також дає змогу щодо організації виробництва, орієнтованого на скорочення шкідливих викидів в атмосферу, покращення умов роботи працівників та соціального рівня населення в цілому. Наголошено, що в Україні сформовано підґрунтя для забезпечення сталого розвитку відповідно до глобальних Цілей сталого розвитку.

Ключові слова: розвиток, сталий розвиток, підприємство, управління розвитком підприємства, Цілі сталого розвитку.

Статья посвящена актуальным вопросам определения современных подходов к обеспечению устойчивого развития предприятия. Выяснена сущность категорий «развитие» и «развитие предприятия». Исследованы характерные черты развития предприятия в современных условиях. Рассмотрены теории развития организаций. Определено, что сегодня украинским предприятиям необходимо формировать систему управления предприятием на принципах устойчивого развития. Поскольку данное управление способствует обеспечению финансовой стабильности, конкурентоспособности и результативному функционированию на рынках, а также дает возможность организации производства, ориентированного на сокращение вредных выбросов в атмосферу, улучшение условий труда работников и социального уровня населения в целом. Акцентируется внимание на том, что в Украине сформирована основа для обеспечения устойчивого развития в соответствии с глобальными Целями устойчивого развития.

Ключевые слова: развитие, устойчивое развитие, предприятие, управление развитием предприятия, Цели устойчивого развития.

The article is devoted to the topical issues of identification of modern approaches to ensuring sustainable development of the enterprise. It was investigated characteristic peculiarities of the development of enterprise in modern

conditions, in particular non-linearity, resourcefulness (alternatives), stochasticity, non-redistributiveness, constructive role of chaos (mess), accidental originality of the new. The essence of the categories «development» and «enterprise development» is explained. Theories of development of organizations, etc. are reviewed. Various aspects of ensuring sustainable development of the economic system are investigated by the world scientific community. For Ukraine, the implementation of the sustainable development of elements concept is also relevant in view of the globalization and integration processes. That is why further research is required aspects of the management of enterprise development as a prerequisite for achieving the Sustainable Development Goals. It is stated that each enterprise must adapt to change, improving their production programs, logistics infrastructure, commercial, sales policy, forming strategies for the long term, etc. The most important process of the enterprise on the way to this is the development of the enterprise since it is the basic premise, which provides the entry into the market or maintaining their positions on the current markets. At this time, the external environment of each business entity is characterized by the speed of change, which is highly predictable. Namely, for this purpose, the activity of the enterprise should be focused on creating the conditions for its continuous development. Practice shows that the most successful are those enterprises that pay significant attention to improving its competitive position. It was found that today Ukrainian enterprises need to form a system of enterprise management on the basis of the sustainable development. Since this management contributes to ensuring the financial stability, competitiveness and effective functioning in the markets, It also enables the organization of production aimed at reducing harmful emissions into the atmosphere, improving the working conditions of employees and the social level of the population as a whole. Ukraine has formed a framework for ensuring sustainable development in line with the global Sustainable Development Goals.

Keywords: development, sustainable development, enterprise, enterprise development management, Sustainable Development Goals.

Постановка проблеми. Сучасні умови економічного розвитку більшості країн визначаються глобалізацією та динамічністю зовнішнього середовища.

Незважаючи на велику кількість та доступність інформації, міжнародних комунікацій та активний розвиток інформаційних технологій, процес прогнозування майбутнього стану економічної системи стає все складнішим внаслідок значної кількості факторів, які можуть впливати на її поведінку (наприклад, постійно зростає вплив таких явищ, як фінансово-економічні кризи, що призводять до банкрутства та погіршення глобальної соціально-економічної ситуації в цілому). Причинами чого є загальносвітові тенденції розвитку, найвагомішими з яких на сьогодні є як прогресуюча глобалізація, так і специфіка розвитку економіки кожної окремої країни. Прискорення технологічного розвитку, активізація ролі людських ресурсів та зміна інших елементів сучасного виробництва є взаємопов'язаними питаннями збалансованості та динамічного розвитку.

Тому кожне підприємство повинно адаптуватися до цих змін, удосконалюючи свої виробничі програми, логістичну інфраструктуру комерційну, збутову політику, формуючи відповідні стратегії на перспективу тощо.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Різноманітними аспектами щодо управління розвитком підприємств займалися як зарубіжні, так вітчизняні науковці: Р. Акофф, І. Ансофф, Х. Дейлі, Б. Хугес, Д. Медоус, В. Василенко, В. Геєць, В. Герасимчук, Б. Данилишин, А. Капліна, М. Хвесик, О. Ястремська та багато інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Різноманітні питання забезпечення сталого розвитку економічної системи досліджуються світовою науковою спільнотою. Для України запровадження елементів концепції сталого розвитку є так само актуальним з огляду на глобалізаційні та інтеграційні процеси. Саме тому подальшого дослідження вимагають аспекти управління розвитком підприємства як необхідна умова досягнення Цілей сталого розвитку.

Формулювання цілей статті. Виходячи з актуальності даного дослідження, мета статті полягає визначенні сучасних підходів до забезпечення сталого розвитку підприємства, з'ясуванні характерних рис розвитку суб'єкта господарювання, дослідженні теорій їх розвитку тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Справедливо зауважити, що важливим питанням для підприємства є його розвиток, оскільки він є основною передумовою, що забезпечує можливості виходу на нові ринки чи утримання своїх позицій на вже існуючих.

У цілому категорія «розвиток» характеризує якісні зміни підприємства, зокрема, О. Кузьмін та О. Мельник трактують поняття «розвиток» як процес перетворень, переходу від одного якісно-кількісного стану до іншого, змін вищого рівня [8, с. 36].

В. Андрійчук визначає категорію «розвиток підприємства», як такий розвиток, під яким розуміють незворотні, цілеспрямовані та закономірні зміни господарської системи, послідовність переходу її з одного стану в якісно інший на основі удосконалення техніки,

технології та організації праці, впровадження новацій в управлінні тощо [1, с. 705].

Розглядаючи наукові підходи до трактування поняття «розвиток підприємства», бачимо, що низка науковців трактує його «...як унікальний процес трансформації відкритої системи в просторі й часі, який характеризується перманентною зміною глобальних цілей його існування шляхом формування нової дисипативної структури та переводом його в новий аттрактор (одна з альтернативних траєкторій розвитку підприємства) функціонування» [6].

В. Василенко вважає, що «розвиток підприємства – це не разові перетворення з метою досягнення «найкращого» (а отже, вічного) стану системи, а процес, що не припиняється в часі, плин якого не завжди відбувається постійно й безупинно, найчастіше йде динамічно з подоланням різних за масштабами криз» [3].

Тоді як О. Пащенко [9] запропонував досліджувати розвиток підприємства у розрізі складових потенціалу підприємства, тобто враховуючи майновий, виробничий, маркетинговий, фінансовий потенціал підприємства тощо.

Розвиток підприємства може відбуватися за різними сценаріями, результатами, часовими рамками, моделями тощо. Причому, погоджуємось із думкою А. Капліної, яка стверджує, що розвиток системи з точки зору сучасної наукової картини світу характеризується двома рівнями еволюції: перший, якому притаманні усталеність, лінійність, передбачуваність та другий, який характеризується неусталеністю та нелінійністю [7, с. 59].

Тобто характерними рисами розвитку підприємства в нинішніх умовах стають нелінійність, багатоваріантність (альтернативність), стохастичність, непередбачуваність, конструктивна роль хаосу (безладдя), випадковість у виникненні нового [4].

Щодо законів організації, то вперше вони були сформульовані О. Богдановим, який, як засновник сучасної теорії системи та організацій, відзначав, що «організоване ціле виявилось... практично більшим від простої суми своїх частин... не тому, що в ньому створювались з нічого нові активності, а тому, що його наявні активності з'єднуються більш успішно, ніж опори, що протистоять їм» [2].

Тобто розвиток є об'єктивною причиною, яка від нас не залежить. Розвиток являє собою безповоротну, цілеспрямовану, законмірну зміну матерії та свідомості. Можливо саме тому, прийнято розрізняти дві форми розвитку – еволюційну й революційну.

Розглянемо теорії розвитку підприємств різних авторів. Так, за теорії спрямованого розвитку, розвиток підприємства розглядається як індивідуальний і залежить від його здатності щодо адаптації до змін внутрішнього та зовнішнього середовища. Підприємство переходить від одного стану до іншого, досягаючи стану рівноваги [1].

У теорії циклічного розвитку підприємства, розвиток підприємства є наслідком циклічного розвитку світової та національної економік із спадами та піднесеннями.

Прихильники теорії життєвого циклу підприємства розглядають розвиток підприємства, який проходить певний життєвий цикл, для якого притаманними є наступні стадії: народження, зростання, стабілізації й спаду.

У теорії «бізнес видихається» розвиток припиниться, якщо економічні ресурси будуть надмірно зосереджені на поточній діяльності, внаслідок чого спостерігатиметься недофінансування в перспективі.

Теорія «втрата права на розвиток». Розвиток припиниться, якщо економічні ресурси будуть надмірно зосереджені на майбутньому, внаслідок чого прослідковується недофінансування в поточному періоді.

У «оборотній» теорії розвитку підприємство знаходиться на межі занепаду, не визначені перспективи розвитку.

Теорія «генерування ідей за відсутності нового бізнесу». Розвиток припиниться, якщо ідеї розвитку не зможуть бути втіленими менеджерами.

Проте, останнім часом визначальною теорією розвитку переважної більшості країн є теорія сталого розвитку. За твердженням В. Трегобчука «концепція сталого розвитку економіки визнана світовою спільнотою народів домінуючою ідеологією розвитку людської цивілізації у XXI ст., стратегічним напрямом забезпечення матеріального, соціального і духовного прогресу суспільства» [12, с. 31].

Саме тому українським підприємствам необхідно формувати систему управління підприємством на засадах сталого розвитку. Оскільки дане управління сприяє забезпеченню фінансової стабільності, конкурентоспроможності та результативному функціонуванню на ринках, а також дає змогу щодо організації виробництва, орієнтованого на скорочення шкідливих викидів в атмосферу, покращення умов роботи працівників та соціального рівня населення в цілому [13].

Необхідно зазначити, що Україна визнала концепцію сталого розвитку пріоритетною

та прийняла Національну стратегію сталого розвитку, яка ґрунтується на необхідності балансу між довкіллям, суспільством і економікою. За дослідженнями фахівців «сталій розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби» [5].

Питання сталого розвитку було вперше представлено на Конференції ООН з питань природного середовища та розвитку, що відбулася в Ріо-де-Жанейро у 1992 році, де було сформульовано представниками 179 країн програму економічного та соціального розвитку людства на наступне століття – «Порядок денний на XXI століття».

Базисом даної програми є концепція сталого розвитку, в основі якої знаходиться «модифікація біосфери та застосування людських, фінансових, живих та неживих ресурсів для задоволення людських потреб та покращення якості життя» [11].

На Всесвітньому саміті по сталому розвитку в Йоганнесбурзі у 2002 р. було прийнято «План виконання рішень на найвищому рівні», у якому були визначені як конкретні заходи, так час для їх реалізації [10].

Таким чином, наша держава приєдналася до країн світу, які взяли зобов'язання забезпечити сталий розвиток відповідно до глобальних Цілей сталого розвитку. В країні розроблена та у вересні 2017 року схвалена Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». У цьому документі визначено 86 завдань розвитку та 172 базових показника щодо досягнення Цілей сталого розвитку з урахуванням особливостей національного розвитку.

Є очевидним, що необхідною умовою досягнення Цілей сталого розвитку є наявність розвинутої національної інституційної структури управління сталим розвитком. Саме тому, ми погоджуємося із думкою фахівців щодо позитивної практики визначення національних уповноважених з питань Цілей сталого розвитку, налагодження статистичних спостережень у цій сфері, запровадження діє-

вої системи моніторингу та контролю, включаючи парламентський контроль за діяльністю урядів щодо досягнення Цілей сталого розвитку, залучення до цього процесу всіх верств суспільства.

Висновки. Безумовно, сучасне підприємство є динамічною та відкритою системою, діяльність якого залежить від умов зовнішнього середовища, в якому воно функціонує. На цей час зовнішнє середовище кожного господарюючого суб'єкту характеризується швидкістю змін, які є важкопрогнозованими. Завданням кожного суб'єкта господарювання насамперед є збереження його наявного стану та подальше його покращення, оскільки саме це забезпечує підприємству конкурентоспроможність на ринку. Саме, для цього діяльність підприємства має бути спрямована на створення умов для постійного його розвитку. Практика показує, що найбільш успішними стають ті підприємства, які приділяють значну увагу поліпшенню свого конкурентного становища.

Отже, визначальною теорією розвитку переважної більшості країн світу є теорія сталого розвитку. Україна також визнала концепцію сталого розвитку пріоритетною та прийняла Національну стратегію сталого розвитку, яка ґрунтується на необхідності балансу між довкіллям, суспільством і економікою. Концепція сталого розвитку передбачає новий підхід щодо подолання проблем світового й державного устрою, який потребує суттєвих змін у всіх сферах суспільного життя і, розвитку й функціонуванні підприємств, зокрема. В Україні сформовано підґрунтя для забезпечення сталого розвитку відповідно до глобальних Цілей сталого розвитку.

На сучасному етапі визначено національні цілі сталого розвитку та національні індикатори досягнення Цілей сталого розвитку, більшість з яких підлягають кількісному вимірюванню; закладено підвалини для здійснення моніторингу у цій сфері; визначено завдання щодо приведення стратегій та планів соціально-економічного розвитку країни у відповідність до Цілей сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Богданов А.А. Тектология (Всеобщая организационная наука) : в 2 кн. Кн. 1. Москва : Экономика, 1989. 304 с.
3. Василенко В.А., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління : Навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2003. 396 с.
4. Горлач М.І. Сучасні теорії всесвіту. Філософія : підручник. URL: <http://ellib.org.ua/books/philosophy/fil4/index.html> (дата звернення: 04.05.2021).

5. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування : підручник. Київ : «Кондор», 2009. 465 с.
6. Забродский В., Кизим Н. Диагностика финансовой устойчивости функционирования производственно-экономических систем. Харьков : Бизнес Информ, 2000. 106 с.
7. Капліна А.С. Поняття «розвиток» у категоріальному апараті теорії розвитку. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2012. № 24(II). С. 57–63.
8. Кузьмін О., Мельник О. Основи менеджменту : підручник. Київ : Академвидав, 2003. 416 с.
9. Пашченко О.П. Стратегічне управління розвитком підприємства *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. Т. 2. С. 99–103.
10. План дій на XXI століття, ухвалений на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі в 2002 році. URL: www.un.org/esa/sustdev/agenda21.html (дата звернення: 04.05.2021).
11. Порядок дій «Порядок денний на XXI століття» («Agenda 21»). Київ : Видавництво «Інтелсфера», 2000. 359 с.
12. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України. *Вісник національної академії наук України*. 2002. № 2. С. 31–40.
13. Voronko-Nevidnycha T., Sirenko O. Interconnection of social and economic components of sustainable development of the agrarian sphere. P. 228–234. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/academicdepartment/kafedra-menedzhmentu/monografcompressed1-1-239.pdf> (дата звернення: 04.05.2021).

REFERENCES:

1. Andriychuk V.G. (2013). *Ekonomika pidpryyemstv ahropromyslovoho kompleksu* [Economics of agro-industrial enterprises]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
2. Bogdanov A.A. (1989). *Tektologiya (Vseobshchaya organizatsionnaya nauka)* [Tectology (General organizational science)]. Moscow: Economy. (in Russian)
3. Vasilenko V.A., & Tkachenko T.I. (2003). *Stratehichne upravlinnya* [Strategic management]. Kyiv: CUL. (in Ukrainian)
4. Gorlach M.I. *Suchasni teoriiy vsesvitu. Filosofiya* [Modern theories of the universe. Philosophy]. Retrieved from: <http://ellib.org.ua/books/philosophy/fil4/index.html> (accessed 04 May 2021). (in Ukrainian)
5. Danylyshyn B.M., Khvesyk M.A. & Holyan V.A. (2009). *Ekonomika pryrodokorystuvannya* [Economics of nature]. Kyiv: «Kondor». (in Ukrainian)
6. Zabrodsky V. & Kizim N. (2000). *Diagnostika finansovoy ustoychivosti funktsionirovaniya proizvodstvenno-ekonomicheskikh sistem* [Diagnosis of financial stability of production and economic systems]. Kharkiv: Business Inform. (in Russian)
7. Kaplina A.S. (2012). Ponyattya «rozvytok» u katehorial'nomu aparati teoriiy rozvytku [The concept of «development» in the categorical apparatus of development theory]. *Ekonomika Menedzhment Pidpryyemnytstvo – Economics Management Entrepreneurship*, 24(II), 57–63. (in Ukrainian)
8. Kuzmin O. & Melnyk O. (2003). *Osnovy menedzhmentu* [Fundamentals of management]. Kyiv: Akademydav. (in Ukrainian)
9. Pashchenko O.M. (2011). Stratehichne upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva [Strategic management of enterprise development]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu – Visnyk of Khmelnytsky National University*, 2(2), 99–103. (in Ukrainian)
10. Plan diy na 21 stolittya, ukhvalenyy na Vsesvitn'omu samiti zi staloho rozvytku v Yohannesburzi» v 2002 rotsi [Action Plan for the 21st Century, adopted at the World Summit on Sustainable Development in Johannesburg in 2002]. Retrieved from: https://www.un.org/esa/dsd/agenda21/res_agenda21_00.shtml (accessed 04 May 2021). (in Ukrainian)
11. Agenda (2000). Poryadok diy «Poryadok dennyy na XXI stolittya» («Agenda 21») [«Agenda for the XXI century» (Agenda 21)]. Kyiv: Publishing House «Intelsphere». (in Ukrainian)
12. Tregobchuk V. (2002). Kontsepsiya staloho rozvytku dlya Ukrayiny [The concept of sustainable development for Ukraine]. *Visnyk natsional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, (2), 31–40. (in Ukrainian)
13. Voronko-Nevidnycha T. & Sirenko O. (2020). *Interconnection of social and economic components of sustainable development of the agrarian sphere Security management of the xxi century: national and geopolitical aspects*, issue 2, 228–234. Retrieved from: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/academicdepartment/kafedra-menedzhmentu/monografcompressed1-1-239.pdf> (accessed 04 May 2021).